

Tikėsimės, kad panašių seniesiems latvių kalbos rašto paminklams skirtų leidinių netolimoje ateityje pasirodys ir daugiau.

Vincas Urbutis

Балто-славянские исследования. 1997.
Сборник научных трудов, Москва, Ин-
дрик, 1998, 624.

Malonu, kad po ilgesnės pertraukos Rusijos Mokslų akademijos Slavistikos (anksčiau Slavistikos ir balkanistikos) institutas ir toliau leidžia šį baltų kalbų tyrinėtojams tokį svarbų testinį leidinį. 1997 m. buvo išleistas 1988–1996 metų tomas, skirtas Vladimiro Dybo šešiasdešimtmečiui, o štai po metų turime naują didžiulį tomą, kuriame be specialios dedikacijos taip pat, galima sakyti, pažymimos dvi svarbios datos – pirmosios lietuviškos knygos 450 metų jubiliejus ir Vladimiro Toporovo septyniasdešimtmetis. Kaip ir ankstesnių taip ir šio tomo tematika yra labai įvairi, nemaža dalis straipsnių nusipelno kruopštaus atitinkamų sričių specialistų aptarimo. Šioje anotacijoje pasistengsime tik trumpai supažindinti su straipsniais, kurie gali būti įdomesni baltų kalbų ar apskritai baltų tautų kultūros tyrinėtojui.

Z. Zinkevičius savo straipsnyje (Мартинас Мажвидас и начало литовской письменности, 7–14) daugiausia dėmesio skiria lietuvių raštijos problemoms iki Mažvydo. Aptaria Onos Matusėvičiūtės, Sigito Narbuto surastus lietuviškus rankraštinius tekstus. Daro atsargią išvadą, kad lietuviški tekstai galėjo būti rašomi jau net ir Mindaugo laikais.

Labai svarbi, ypač rusiškai skaitančiai auditorijai, yra V. Toporovo studija „Мартинас Мажвидас в контексте его времени“ (15–117). Pirmiausia autorius pateikęs plačią istorinę XVI amžiaus Lietuvos panoramą, nurodęs, jog „Mažvydo fenomenas buvo didžiulis lietuvių dvasinės kultūros formavimosi ir raidos proveržis“, kalbėdamas apie vėlyvą Lietuvos krikštą, netgi atsargiai kelia klausimą, kas Rytų Europoje būtų įsiviešpatavę – Lietuva ar Maskvos kunigaikštystė, jei-

gu Lietuva būtų priėmusi krikštą 60 metų anksčiau. Nemaža dėmesio skiriama Abraomo Kulviečio, Stanislovo Rapolionio, Jurgio Zablockio, Baltramiejaus Vilento ir kitų Mažvydo talkininkų bei bendraamžių veiklai. Nagrinėdamas Mažvydo biografiją, autorius gausiai remiasi epistoline medžiaga. Be to, kaip tam tikrą biografijos priedą jis pateikia ir didelę dalį lotyniškų Mažvydo laiškų (su savo komentarais). Labai maloniai nuteikia ir poetinis garsiosios Mažvydo pralkalbos „Knigieles Paczias byla Letuunikump ir Szemaicziump“ ir kai kurių giesmių vertimas į rusų kalbą. Studijos pabaigoje pateikiama svarbesnių su Martyno Mažvydo problematika susijusių darbų bibliografija. Ši Vladimiro Toporovo studija dar vienas didžiai vertingas mokslininko indėlis į lituanistiką.

Vladimiras Dybo toliau tęsia baltų-slavų akcentuacinės sistemos tyrinėjimus. Tai jau ketvirtoji jo kapitalinio veikalo dalis (Балто-славянская акцентная система с типологической точки зрения и проблема реконструкции индоевропейского акцента, 118–205). Šį kartą baltų-slavų akcentuacinės sistemos raidai paralelių jis ieško Vakarų Kaukazo kalbose.

Pastaruoju metu aktyviai baltų kalbų leksiką tyrinėjantis A. Anikinas savo straipsnyje (К балтийским параллелям праславянских лексем (1–6, 206–225) baltiškų paralelių ieško pietų slavų *cětja ‘propter, gratia’, *čelo ‘laiko matas’, *mariti, *marati ‘rūpintis, sielotis, mylėti’, *drogъ ‘nemalonus, atstumiantis, sunkus; kartus, rūgštus’, praslavų *cipati, *cipajo ‘trypčioti vietoje, stypčioti, nerangiai eiti’, *dunda ‘stora, sunki moteris, mergina’.

Wojciechas Smoczyński šiuo metu ypač daug dėmesio skiria prūsų kalbos studijoms. Pakanka prisiminti jo organizuotus šiai problemai skirtus tarptautinius kolokviumus ir jau paskelbtus jo redaguotus kolokviumų pranešimus: „Colloquium Pruthenicum primum“ (1992), „Colloquium Pruthenicum secundum“ (1998). Mūsų anotuojamame leidinyje išspausdintas jo platus straipsnis apie 1561 m. Enchiridiono rašybą (О графике прусского Энхиридиона: случаи разрыва дифтонгов *ei*, *ai*, *au* и диграфа <ij>, 230–270). W. Smoczyński yra iš tų kalbininkų, kurie įsi-

tikinę, jog prūsų kalbos paminklų rašyba yra grynai vokiško pobūdžio (be lenkų rašybos įtakos). Jo nuomone, Abelis Vilis vertęs beveik visiškai pažodžiui, be to, jis mano, kad prūsiškojo teksto kokybei daugiausia pakenkė ne vertėjo, bet vokiečio spaustuvės rinkėjo, nesupratusio rankraščio teksto, klaidos.

Prūsų istorijai skiriami įdomūs M. Gusakovo (Об одном фрагменте сообщения Вульфстана „О похоронах древних пруссов“, 271–279) ir V. Matuzovos („Англичане в Пруссии, XIII–XIV вв., 280–296) straipsniai.

Pietro Dinis savo straipsnyje (Historiographia Linguistica Baltica, 297–302) atkreipia dėmesį, jog iki šiol mokslininkai per mažą dėmesio kreipia į tų laikų baltistikos istoriją, kai dar nebuvo susiformavusi lyginamoji istorinė kalbotyra. Tiesą sakant, šioje srityje jau gerą pradžią padaręs ir pats P. Dinis.

Antuonas Breidakas toliau skelbia Latgalės tarmių fonetikos tyrinėjimo rezultatus. Šį kartą jis analizuoja tarmių balsių sistemos raidą (Фонетическая подсистема гласных глубоких говоров Латгалии, 303–333).

Leidinyje publikuojamas pomirtinis mūsų žymiojo mitologo Norberto Vėliaus straipsnis „Senieji lietuvių Advento–Kalėdų dainų prasmės klotai“ (Древние смысловые пласты литовских святочных песен, 334–349).

Puikiai lietuvių kalbą išmokusi maskvietė Marija Zavjalova skelbia straipsnį apie semantinį sąvokos „ugnis“ lauką rusų ir lietuvių užkalbėjimuose (Семантическое поле „огонь“ в русских и литовских заговорах, 374–391). Tai jos neseniai apgintos disertacijos tema.

Greta spausdinamas ir pirmojo M. Zavjalovos lietuvių kalbos mokytojo, šiuo metu profesoriaujančio Italijoje, Nikolajaus Mikhaилоvo straipsnis „Baltų dievai A. Frenclio serbų-lužičėnų panteone“ (Балтийские боги в сербо-лужицком пантеоне А. Френцеля, 392–399).

Įvairių sričių tyrinėtojams bus labai įdomi Vladimiro Toporovo studija apie bebros įvaizdį baltų ir slavų mitologijoje (Мифопоэтический образ бобра в балтийско-славянской перспективе: генетическое, ареальное и типологическое, 400–539).

V. Toporovas taip pat apžvelgia (Новые издания старых текстов, относящихся к истории латышского языка, 599–605) neseniai paskelbtus svarbius latvių kalbos istorijos paminklus – Trevorо G. Fennello parengtas knygas „Adolphi’s Latvian Grammar“ (Melbourne, 1993) ir „Fürecker’s Dictionary: the First Manuscript“ (Rīga, 1997).

Su trumpomis anotacijomis knygoje išspausdinta S. Ryžakovos sudaryta 1990–1996 m. Latvijoje paskelbtų svarbesnių latvių kultūros problemoms skirtų publikacijų bibliografija (Аннотированная библиография книг и статей по латышской традиционной культуре, вышедших в свет в Латвии в 1990–1996 гг., 605–614).

V. Toporovas atskirais straipsneliais pagerbia neseniai mus palikusią mokslininkę Petro Joniko (617–618), Valdžio Zepo (618–619), Samuilo Bernšteino (619–623) atminimą.

Baltų kalbų tyrinėtojams gali būti įdomūs ir tiesiogiai su baltistikos problemomis nesusiję V. Blažeko, J. Smirnovо, A. Gippiuso ir A. Zalizniako, E. Chelimskio, A. Litvinos, A. Mikuličiaus straipsniai.

Algirdas Sabaliauskas